

Rasim Nəbioğlu - 70

Xızı - Bərmək mahalının Cavidşünas alim

(Ədəbiyyatşünas Rasim Nəbioğlunun ədəbi portreti)

Qurban BAYRAMOV,
tənqidçi-ədəbiyyatşünas, dosent,
Səməd Vurğun Mükafatı laureatı

(Əvvəli ötən sayımızda)

Onu da, xüsusi olaraq qeyd edim ki, təvazökar Rasim Nəbioğlunun istedadı və yaradıcılıq imkanları müasir filoloji fikrin məşəhətli estetik göstəricilərinə, psixoloji mahiyyətinə, fəlsəfi dərinliyinə müvazidir, uyğundur, hardasa irəlidedir, öncüdür...

Oxuculara arayıq:

“Rasim Nəbi oğlu Qurbanov 10 mart 1953-cü ildə Xaçmaz şəhərində anadan olmuşdur. O, 1969-cu ildə Siyəzən şəhərində orta məktəbi bitirmiş, 1972-1977-ci illərdə Azərbaycan Dillər Universitetinin ingilis-azərbaycan dilləri şöbəsində təhsil almışdır. Onun “Mahiyyət, təzahür” adlı ilk məqaləsi də 1972-ci ildə ADU-nun çoxtiraajlı “Bilik” qəzetində çap edilmişdir.

O, Dəvəçi rayonunda və Siyəzən şəhərində pedaqoji fəaliyyətə başlayaraq müəllim, pioner və məktəblilər evinin dərnək rəhbəri və direktoru işləmişdir. Rayonun “Qurucu” qəzetində ştatdankənar müxbir kimi fəaliyyət göstərmişdir. 1978-ci ildə Azərbaycan Yazıçıları Birliyinin nəzdində yaradılmış “Gənc tənqidçilər” studiyasına müsabiqə yolu ilə qəbul edilmişdir. 1981-ci ildən respublika mətbuatında elmi, tənqidi, publisistik məqalə, tərcümə, esse, hekayə və s. janrlarda çıxış edir. Azərbaycan MEA Nizami adına Ədəbiyyat İnstitutunun aspiranturasına (qiyabi) daxil olmuşdur (1982). İki illik rejissorluq kursunu bitirmişdir (1988-1990). Mədəniyyət sarayında və məktəblərdə dram, bədii özfəaliyyət, qiraət, “Gənc qələmlər” dərnəklərinə və “Xəzər” ədəbi birliyinə rəhbərlik etmişdir. Səməd Vurğun adına Rus Dövlət Dram Teatrında işləmişdir (1992). “Hüseyn Cavidin estetik ideali” mövzusunda (elmi rəhbəri akademik Məmməd Cəfər) dissertasiya müdafiə etmişdir (1991). 1994-1997-ci illərdə doktoranturaya çıxmışdır. Bir müddət Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin Quba filialında direktor müavini vəzifəsini daşımışdır (1995). Bəzi mətbuat orqanlarında və nəşriyyatlarda korrektor, müxbir, şöbə müdiri, elmi redaktor və baş redaktor olmuşdur.

Rasim Nəbioğlu 19 ədəbi-tənqidi, publisistik və tərcümə kitabının, həmçinin onlarla məqalənin müəllifi-

dir. Qələm məhsullarında daha çox bədii-fəlsəfi ümumiləşdirmələrə meyil edən Rasim Nəbioğlu çox vaxt özünün sosial-etik və kulturoloji-estetik platformasından çıxış edir.

Bir sıra elmi, ədəbi və dini-fəlsəfi kitabların redaktorudur. Azərbaycanın müxtəlif universitetlərində filoloji-lingvistik, pedaqoji-metodik fənlərdən, həmçinin etika, estetik, fəlsəfə, sosiologiya, kulturologiya və s.-dən mühazirə oxumuş və dərs demişdir. Cənubi Rusiya-Humanitar İnstitutunun (Rostov-Don şəhəri) fəxri professorudur. Avrasiya İnzibati Elmlər Akademiyasının (Moskva şəhəri) müxbir üzvüdür. Hazırda Azərbaycan MEA-nın əməkdaşı - Nizami adına Ədəbiyyat institutunun aparıcı elmi işçisi Yazıçılar, Jurnalistlər və Aşıqlar Birliklərini üzvüdür...”

Mən Rasimi yaxından tanıyıram, neçə illərdir bir yerdə işləyirik, dərdimizə-sərimizə, qayğılarımıza bələdik. Rasimin rəhmətlik atası Nəbi müəllim Qurbanov Xızı-Bərmək mahalının, Siyəzən, Şabran, Xaçmaz ellərinin məşhur, xeyirxah, çörəkverən kişilərindən, ağsaqqallarından olub, sovet dövrünün ən sayılan-seçilən rəhbər vəzifələrində işləyib, o dövrün rayon partiya komitəsinin birinci katibi vəzifəsinə qədər yüksəlib...

O yerlərdə dəfələrlə olmuşam, camaatdan bu ailə barəsində həmişə xoş sözlər eşitmişəm. Ailəni toyda, mərəkdə tanıyırlar... İş elə gətirdi ki, biz mərhum dostum, tanınmış alim, tərcüməçi “fransız” Bayram Ağayevlə (fransız dili və ədəbiyyatı mütəxəssisi olduğundan onu belə adlandırırdılar) Siyəzəndə Rasimin kiçik qardaşı Rahibin böyük oğlu Vüsalın toyunda (09. 09. 2006) iştirak elədik. Dədə-baba həyat-mağar toyu idi və buraya ellər axışmışdı, əsl şülən idi... Onda mən bu ailənin camaat arasında bir daha hörmət-izzətinin şahidi oldum, onların qonaqpərvərliyinin dadını gördüm... Bu toydan sonra, Rasimə həmişə zarafatla deyirəm ki, Allah sənə istedadı xaralla, səxavəti misqalla verib, heç olmasa kiçik qardaşım Rahibdən ibrət al, bir az səxavət kisəsinin ağzını açıq qoy...

Dediyim odur ki, Rasim belə bir sayılan-seçilən mühitdə böyüyüb, təlim-təhsil alıb, yetişib... Rasim Nəbioğlu nəsil səcərəsinə bağlı adamdır. Və bütün bunlar onun xarakterinə, ünsiyyətinə, yaradıcılığına hopub...

Mühüm və tədqirəlayiq cəhətlərdən biri də, budur ki, Rasim Nəbioğlu özünü oxuculara şair və nasir kimi də təqdim etmişdir. Onun «Dərəzarat» (Bakı, 2013, 127 səh.) kitabına müxtəlif vaxtlarda qələmə aldığı yaradıcılıq nümunələri - «Xatəmül-ənbiya» və «Dərəzarat» poemaları, şeir və hekayələri, etüd və esseləri, habelə ingilis dilindən bədii tərcümələri daxil edilmişdir.

Rasim Nəbioğlu, qeyd etdiyimiz kimi, filoloji sahənin tanınmış nümayəndələrindəndir, amma onun bədii yaradıcılığı hələ də geniş oxucu aləminə o qədər də məlum deyil və bu kitab onun bu sahədə atdığı mühüm addımdır... Bir xalq deyimi var: “Gec gələr, güc gələr!” Bədii texnologiyaya bələdlilik, estetik ideala tapınmaq onun bədii qələm məhsullarına təsir edən güclü amillərdən olmuşdur. Bəs nə bilmişdiniz, Hüseyn Cavid kimi böyük

sənət korifeyinin estetik idealının tədqiqatçısı olan Rasim Nəbioğlunun da özünəməxsus estetik idealının formalaşması təbiidir...

Məlumdur ki, Hüseyn Cavid gözəllik və məhəbbət anlayışlarını ayrılmaz vəhdətdə götürür, onun ideali gözəllik və məhəbbətin hakimi olduğu bir səltənətdən doğur. Şairin məşhur «Mənim Tanrım gözəllikdir, sevgidir» bədii-estetik formulası həmin səltənətin qübbəsidir ki, biz bu idealın bərq vuran zərrin şüalarının həmirini Rasim Nəbioğlunun bədii yaradıcılığında da hiss elədik...

Rasim gözəllik və məhəbbətin yaradıcı qüvvə, bəşəriyyətin xoşbəxt gələcəyini təmin edəcək ali keyfiyyət olduğunu bildiyindən tədqiqatlarında olduğu kimi, hekayə və esselərində də, bu cəhəti xüsusi şəkildə qabarda bilir... Nəbioğlu əsərlərinin əksəriyyətində, əsasən də, esselərində ideali və antiideali qarşılaşdırır və bu qarşılaşdırma effekti ona məzmunlu nəticə əldə etməyə kömək edir, sosial-etik və əxlaqi dəyərlər istiqamətində axara düşür...

Onun klassik ədəbiyyat, nəzəriyyə, bədii yaradıcılıq, gözəllik fəlsəfəsi və mədəniyyətşünaslıq, məsələlərindən, həmçinin ictimai həyat, zaman, din, insan və cəmiyyət qayğılarından yazdığı “Hüseyn Cavid və “Topal Teymur” dramı”, “Cəfər Cabbarlı yaradıcılığı və həyat salnaməsi”, “Mikayıl Müşfiq: “Kainat olduqca”, “Səməd Vurğun: “Bizdə şeir də var, sənət də vardır...”, “2018-ci ilin ədəbi yekunu - nəzəriyyə”, “Zamanla üz-üzə”, “Ədəbiyyatda gözəllik aləmi”, “Akademik Məmməd Cəfər Cəfərov bir filosof, estetik kimi”, “Əmanətdar şəxsiyyət, söz-qələm sahibi (Əl Rza Xələfli - 65)”, “Epos və estetik ideal”, “Görkəmli alim, aşıqşünas və xəlqi şair - professor Məhərrəm Qasımlı”, “Xalq şairinin qələmli oğlu - Müşfiq Cəbrəyloğlu” məqalələri bu qəbildəndir...

Tanınmış tənqidçi, ədəbiyyatşünas, nəzəriyyəçi, nasir-ədiib, professor Rəhim Əliyev onun bu sıradan olan yazılarının mənə və mahiyyətini nəzərdə tutaraq “İstedad və zəhmətin bəhrəsi” məqaləsində yazır: “Rasim bir tənqidçi, alim və publisist kimi ədəbiyyata, mədəniyyətə, ayrı-ayrı sənət növləri-

nə və nəzəri-estetik problemlərə əsasən sosioloji və kulturoloji mövqedən yanaşmağa üstünlük verir...”

Bu cəhətdən biz onun elmi yaradıcılığı ilə bədii qələm məhsullarının ayrı-ayrı komponentləri arasında estetik ideal aurasında üzvi əlaqə olduğunu aşkar sezdik...

Ədəbi-elmi mühit Rasim Nəbioğlunun maraqlı elmi təfəkkürə malik olduğunu «Hüseyn Cavidin estetik ideali» monoqrafiyasında görmüşdü. Onun “Dərəzarat” adlandırdığı kitabı isə sübut elədi ki, Rasim Nəbioğlu həm də, istedadı ampulasında incə, zərif, düşündürücü bədii təfəkkürə malik qələm dostumuzdur!.. Ümumiyyətlə götürəndə, dediyimiz kimi, Rasim Nəbioğlunun yaradıcılığında, istedadında bir çoxşaxəlilik, universallıq özünü bariz şəkildə göstərir...

Bu cəhəti onun qələm dostu, həmkarı, Əməkdar Mədəniyyət İşçisi, tanınmış tənqidçi-ədəbiyyatşünas, professor Vaqif Yusifli belə təqdim edir: “Rasim Nəbioğlu üçün mövzu məhdudluğu yoxdur. O, klassik ədəbiyyatdan da yazır, müasir ədəbiyyatdan da, folklordan da, estetikadan da, mədəniyyət və incəsənətin müxtəlif problemlərindən, ayrı-ayrı sənətkarların həyat və yaradıcılığından, teatr tamaşalarından da qələm çalır. Bu onu göstərir ki, Rasim Nəbioğlu hərtərəfli tənqidçi-ədəbiyyatşünasdır...”

“Dərəzarat” poemasının obyektivi olan Dərəzarat kəndi Rasim Nəbiyevin ata-baba yurdudur, Xızı-Bərmək mahalının qədim türk Bərmək tayfasının ən iri yaşayış məskənlərindən olub.

Tarixi mənbələrdən məlumdur ki, Xızılılar e.ə. II minillikdə bu mahalda yaşayıblar. Mahal İpək Yolu ticarətində iştirak edib. Hətta Dədə Qorqudun Xızı - Bərmək mahalından olduğunu iddia edirlər. Xızı - Bərmək mahalında olmuş Alman səyyahı Adam Oleari də bu faktı xatırladıdır. Dədə Qorqud dastanında Xızı - Bərmək mahalından, Oğuz yaylağından, Cığatay düzündən, Boybəyim dağından bəhs edilib...

Xızı - Bərmək mahalı Bakı - Dağıstan, şimali Qafqaz və cənubi Rusiya torpaqları ilə birləşdirən “İpək yolu” adlanan ticarət yolu üzərində yerləşirdi. Xızı - Bərmək mahalından keçən bu yol vasitəsilə ta qədimlərdən Avropa və Asiyanın bir çox şəhərləri ilə ticarət əlaqəsi olub... Dərəzarat belə bir mahalın kəndi olub, lakin XX əsrin sonlarından bu abad kənd də, digər dağ kəndlərimiz kimi kətdikcə boşalıb, elat daha sərfəli, dolanışlıq məkanlara üz tutub...

Rasim Nəbioğlu “Dərəzarat” poeması 1985-ci ildə qələmə alınıb və burada Dərəzarat kəndinin həmin illərdəki real vəziyyəti öz əksini tapıb, sozalmış, boşalmış kəndinə elegiy yazıb, bu əsəri ilə bu kəndi, sanki yenedən qurub, yenedən cana gətirməyə çalışıb...

Şehli otlar ayağımı yalasın,
Dəvətikan dizlərimi dalasın,
Təndirləri indi kimlər qalasın?!
Hanı mənim yağ-çörəyim, əppəyim?!
- misralarını ancaq zərif duyğulu insan qələmə ala bilər.

(Davamı var)